

NYELVTÖRTÉNETI ADATOK

Északkelet-magyarországi személynevek a kései ómagyar korból*

Fodor – Pályi 1. 1415: Paulo *Fodor*, jo. (DL. 96890); **Sáp 2.** [1435–1439]: Laurentius *fodor* de Saph, no. (DL. 56710); **3.** [1435–1439]: Thomas *fodor* de Saph, no. (DL. 56710); **Töketerebes 4.** 1446: Stephanus *fodor*, jo. (DL. 13934); **Gyarmat 5.** 1446: Petrus *fodor*, jo. (DL. 13934); **6.** 1452: Thoma *Fodor*, jo. (DL. 14584); **7.** 1452: Mathia *Fodor*, jo. (DL. 14584); 1459: Mathia *fodor*, jo. (DL. 55658/a); 1459: Mathia *fodor*, jo. (DL. 55658); **Kisvárdá 8.** [1445–1448]: Valentinus *fodor*, jo. (DL. 81193); 1449: Valentinus *fodor*, jo. (DL. 81139); [1450 k.]: Vallentinus *fodor*, jo. (DL. 82987); **Szőlős 9.** 1450: Relicte Ladislai *fodor*, jo. (DL. 70896); **Terebes 10.** 1450: Franciscus *fodor*, jo. (DL. 70896); **11.** 1513: Petro *fodor*, jo. (DL. 86743); **Vinna 12.** 1450: Georgii *Fodor*, jo. (DL. 14314); **Sámson 13–14.** [1450–1470]: Blasius *fodor* filius Clemens *fodor*, jo. (DL. 56701); **15.** [1490–1510]: Simon *fodor*, jo. (DL. 82989); **Nábrád 16.** 1451: Jacobo *ffodor*, fam., jo. (DL. 55490); 1459: Jacobo *fodor*, jo. (DL. 55658/a); 1459: Jacobo *fodor*, jo. (DL. 55658); **Tunyog, Györgyteleke és Nagykecő 17.** 1452: Paulo *fodor*, jo. (DL. 55498); **18.** 1452: Dyonisio *fodor*, jo. (DL. 55498); **19.** 1452: Mathia *fodor*, jo. (DL. 55498); **Kér 20–21.** 1452: Stephanum *fodor* et Benedictum filium eiusdem, jo. (DL. 55498); **Ugocsa m. 22.** 1452: Laurentius *Fodor* de Samelhaza, no. (DL. 14584); **Eszlár 23.** [1452–1469]: Clemente *fodor*, jo. (DL. 56714); **Újfalu 1. 24.** 1459: Mathia *Fodor*, jo. (DL. 55650); **25.** 1459: Laurentio *Fodor*, jo. (DL. 55650); **26.** 1459: Briccio *Fodor*, jo. (DL. 55650); 1460: Briccio *fodor*, jo. (DL. 55673); 1461: Briccio *fodor*, jo. (DL. 55686); **27.** 1459: Francisco *Fodor*, jo. (DL. 55650); **28.** 1460: Mathia *fodor*, jo. (DL. 55673); 1461: Mathia *Fodor*, jo. (DL. 55686); **Nagyar 29.** 1459: Michaelae *fodor*, jo. (DL. 55658/a); **Szatzmár m. 30.** 1462/1469: Johanne *fodor*, vco. (DL. 55899); 1462: Johanne *fodor*, vco. (DL. 55719); **Szentkozma 31.** 1463: Blasio *fodor*, jo. (DL. 15882); **32.** 1468: Blasius *fodor*, jo. (DL. 55872); [*Semjén*] [1468 u.]: Blasius *fodor*, jo. (DL. 55872); **33.** 1468: Demetrius *fodor*, jo. (DL. 55872); [1468 u.]: Demetrius *Fodor*, jo. (DL. 55872); **34.** 1468: Johannes *Fodor*, jo. (DL. 55872); **Halmi 35.** 1478: Dominico *fodor*, jo. (DL. 70985); **Érpály 36–37.** 1479/1757: Lucam et Mathiam *Fodor*, jo. (DL. 10008); **Pátroha 38.** [1480–1500]: Benedictus *fodor*, jo. (DL. 83021); **39.** 1521: Blasius *fodor*, jo. (DL. 82582); [1521–1526]: Blasius *fodor*, jo. (DL. 26243); **40.** 1521: Ladislaus *fodor*, lib. (DL. 82582); **41.** 1521: Joannes *fodor*, jo. (DL. 82582); [1521–1526]: Joannes *Fodor*, jo. (DL. 26243); **Tagy 42.** 1500: Francisco *fodor*, jo. (DL. 73536); **Homok 43.** [1500–1520]: Luce *fodor*, jo. (DL. 97786); [1500–1520]: Luce *fodor*, jo. (DL. 97785); **Méhtelek 44.** 1509: Alexio *Fodor*, jo. (DL. 71106); 1509: altero Stephano *Fodor*, jo. (DL. 71106); **Salánk 45.** 1509: Michaelae *Fodor*, jo. (DL. 71106); **Meggyes 46.** 1513: Ladislao *fodor*, jo. (DL. 86743); 1523: Ladislao *fodor*, jo. (DL. 71174); **47.** 1513: Georgio *fodor*, jo. (DL. 86743); **48.** 1523: Johanne *Fodor*, jo. (DL. 71174); **49.** 1523: Stephano *Fodor*, jo. (DL. 71174); **50.** 1523: Benedicto *fodor*, jo. (DL. 71174); **Színerváralja 51.** 1513: Johanne *fodor*, jo. (DL. 86743); **Szászfalu 52.** 1513: Anthonio *fodor*, jo. (DL. 86743); **Kereki 53.** 1518: Stephano *fodor*, jo. (DL. 97664); **Ádám 54.** 1518: Thomas *fodor*, inq. (DL. 97664); **Kék 55.** [1521–1526]: Blasius *fodor*, jo. (DL. 26243); **Jánk 56.** [1521–1526]: Joannes *fodor*, jo. (DL. 26243). <*fodor* 'göndör <hajú>' (TESz., KÁLMÁN 1989⁴: 84). Mm: E.

* L. MNY. 2009: 244–54.

Fogas – *Salánk* **1.** 1509: Damiano *Fogas*, jo. (DL. 71106); **2.** 1509: Johanne *Fogas*, jo. (DL. 71106); **3.** 1509: Matheo *Fogas*, jo. (DL. 71106); **4.** 1509: Leonardo *Fogas*, jo. (DL. 71106); *Feketeardó* **5.** 1513: Stephano *fogas*, jo. (DL. 86743). < *fogas* 'nagy, kiálló fogú' (vö. NySz.). Mm: Ts, D.

Foltos – *Szamoszeg* **1.** [1521–1526]: Valentinus *folthos*, jo. (DL. 26243); **2.** [1521–1526]: Andreas *folthos*, jo. (DL. 26243). < *foltos* 'foltos <ruhájú>' (TESz.).

Fonyák – *Szamoszeg* **1.** 1415: Blasio *Fonyak*, jo. (DL. 96890); *Kisvárdá* **2.** [1445–1448]: Petrus *fony[ak]* ~ *fan[ak]*, jo. (DL. 81193); [1450 k.]: Petrus *fonyak*, jo. (DL. 82987); **3.** [1445–1448]: Gallus *fonyak*, jo. (DL. 81193); 1449: Gallus *fonag*, jo. (DL. 81139); [1450 k.]: Gallus *fonyak*, jo. (DL. 82987); < ? *fonák* ~ *fonyák* 'fordított, visszás'. A szó és a jelentés csak 1636-ból adatható (vö. TESz.).

Forró – *Nadány* **1.** 1439/1757: Paulus *Forro*, jo. (DL. 10008); **2.** 1439/1757: Albertus similiter *Forro*, jo. (DL. 10008). < *forró* 'túlradó, lelkes' v. 'heves, lobbanékony' (CsnSz.).

Fülő – *Szabolcs* **1.** [1435–1439]: Petrus *fulo* de Zabolch, no. (DL. 56710); *Kisfalud* **2.** 1448: Michael *ffulo* de Kysfalud, vco. (DL. 55367). < *fülő* ? 'fújtatva lélegző, asztmás' (CsnSz.).

Füles – *Majtény* **1.** 1446: Dominicus *fyles*, jo. (DL. 13934); *Kálló* **2.** [1460–1480]: Johannes *fyles*, jo. (DL. 56700). < *füles* 'nagy fülü' (vö. NySz., CsnSz.).

Fürtös – *[Semjén]* **1.** 1468: Michael *firthees*, jo. (DL. 55872); [1468 u.]: Michael *fjirthos*, jo. (DL. 55872); **2.** 1468: Matheus *firthees*, jo. (DL. 55872); [1468 u.]: Mathyas (!) *ferthees*, jo. (DL. 55872); **3.** 1468: Johannes *firthees*, jo. (DL. 55872). < *fürtös* 'göndör, fodros <hajú>' (NySz.).

Füstös – *Újfalud* **1–2.** 1479/1757: Matheum et Michaelem *Fysthes*, jo. (DL. 10008). < *füstös* 'füstszerű, feketés v. barna <börszínű>' (CsnSz.).

Gáncsos – *Döge* **1.** [1521–1526]: Benedicti *ganchyos*, jo. (DL. 26243). < *gáncsos* 'vétkes' (TESz.).

Gondos – *Kálló* **1.** [1460–1480]: Gregorius *Gondos*, jo. (DL. 56700). < *gondos* 'alapos, megbízható' v. 'munkáját gondosan végző' (CsnSz.).

Gordon – *Litke* **1.** [1445–1448]: Thomas *gordan*, jo. (DL. 81193). < *gordon* 'gyomnövény, gaz' (TESz.). Vsz. kertjét, földjét elhanyagoló személy neve (vö. CsnSz.).

Gödény – *Gödényháza* **1.** 1478: Laurentius [*G]evden* [de eadem Gevdenhaza], no. (DL. 70985). < *gödény* 'pelikán, kócsag' (TESz.). A sokat ivó v. nagyétkű v. lógó tokájú, esetleg kiálló gégejű ember elnevezése (A. MOLNÁR 1989: 360–7). Mm: E.

Gömböc – *Nagymihály* **1.** 1450: Clementis *Gewmbech*, jo. (DL. 14314). < *gömböc* 'gömbölyű, alacsony termetű ember' (TESz.).

Görbe – *Szegegyház* **1.** [1450–1470]: Thomas *Gewrbe*, jo. (DL. 56701). < *görbe* 'púpos, hajlott hátú <ember>' (TESz.).

Görcs – *Halmi* **1.** 1478: Johanne *Gevrch* (!), jo. (DL. 70985); **2.** 1478: Thoma *Gevrch*, jo. (DL. 70985); *Váralja* **3.** 1478: Alexio *Gercz*, jo. (DL. 70985). < *görcs* 'fájdalmas izomösszehúzódság' (TESz.). Ebben szenvedő személy metonimikus elnevezése.

Gross – *Szászfalu* **1.** 1513: Johanne *gras*, jo. (DL. 86743); **2.** 1513: Nicolao *Gros*, jo. (DL. 86743). < ném. *gross* 'nagy'.

Gyenge – *Sámson* ? **1.** [1490–1510]: Ladislaus *Genge*, jo. (DL. 82989); **2.** [1490–1510]: Stephanus *Genge*, jo. (DL. 82989); **3.** [1490–1510]: Ladislai *Genge*, jo. (DL. 82989). < *gyenge* 'nyomorúságos, erőtlen' v. 'fiatal, zsenge' (TESz.).

Gyönyörű – Nábrád 1. 1451: Clemente *generw*, fam., jo. (DL. 55490); **Pap 2.** 1521: Gregorius *Generew*, lib. (DL. 82582); [1521–1526]: Gregorius *Genjerew*, jo. (DL. 26243); **3.** 1521: Mathias *Generew*, jo. (DL. 82582); **4.** 1521: Benedictus *Generew*, jo. (DL. 82582); [1521–1526]: Benedicti *Genjerew*, jo. (DL. 26243); [1521–1526]: Benedictus *genjerw* (!), jo. (DL. 26243); **5.** [1521–1526]: Joannes *genjerew*, jo. (DL. 26243). < *gyönyörű* 'kedves, vidám' v. 'nagyon szép' (TESz.).

Gyüge – Szoboszló 1. 1451: Petrus *Gyghe*, jo. (DL. 14467); **2.** 1451: Valentinus *similiter Gyghe*, jo. (DL. 14467). < *gyüge* 'ostoba, ügyefogyott' (TESz.). – L. még **Gyügye** (H).

Hajas – Olcsva 1. 1440: Benedicto *hyos* [ɔ: hoyos?], jo. (DL. 55201), 1440: Benedicto *hajās*, jo. (DL. 55194), 1447: Benedicto *hajās*, jo. (DL. 55346); **Kirva 2.** 1450: Johannes *hajās*, jo. (DL. 70896); **Lelesz 3.** [1460–1480]: Stephanus *hajās*, jo. (DL. 48185); **4.** [1460–1480]: Gregorius *hayas*, jo. (DL. 48185). < *hajās* vsz. 'dús v. borzas hajú' (vö. NySz.). – L. még **Hájās**.

Hájās – Az adatokat l. **Hajas** alatt. < ? *hájas* 'kövér' (CsnSz.). Ez az olvasat az emberre vonatkozó jelentés kései adatolása miatt kevésbé valószínű (vö. ÉrtSz.).

Hajgató – Nádudvar 1. 1489/1756: quondam Michaelis *Hajgato*, jo. (DL. 73532). < *hajgató* ~ *hajgotat* 'jajgató, síránkozó, panaszkodó' (CsnSz.).

Hajnal – Kísvárda 1. [1445–1448]: Nicolaus *hajnal*, jo. (DL. 81193), 1449: Nicolaus *halinal*, jo. (DL. 81139); **Pányok 2.** 1460/1461: Georgius *Haynal*, jo. (DL. 70910); **3.** 1460/1461: Marcus *similiter Haynal*, jo. (DL. 70910); **4.** 1460/1461: Emericus *Haynal*, jo. (DL. 70910); **Laskod 5.** [1460–1480]: Clemens *hanjäl* (!) [ɔ: hañjal], jo. (DL. 56700); **Hn. 6.** 1467: Ladislaus *hajnal*, lib. (DL. 45273); **Devecser 7.** [1521–1526]: Emericus *hajnal*, jo. (DL. 26243); **8.** [1521–1526]: Relicta Sebastiani *hajnal*, jo. (DL. 26243). **Meggyes 29.** 1523: Stephano *Hanal*, jo. (DL. 71174). < *hajnal* 'virradat, pirkadat' (TESz.). A korán kelő, korán dologhoz látó ember metonimikus elnevezése lehetett (CsnSz.).

Halk – Nagymihály 1. 1450: Andree *Halk*, jo. (DL. 14314); **2.** 1450: Blasii *Halk*, jo. (DL. 14314). < *halk* 'csendes v. lassú' (TESz., NySz.).

Hallja – Ajak 1. 1521: Gregorius *Halja*, jo. (DL. 82582). < a *hall* ige felszólító módú alakja. Vs. szavajárási gúnynévből alakult (vö. N. FODOR 2002: 71).

Halott ? – Pap 1. [1445–1448]: Gregorius *halot*, jo. (DL. 81193); [1450 k.]: Gregorius *halok* (!), jo. (DL. 82987) = Balog 2. < ? *halott* 'elhunyt'. A név bizonytalanságát a kérdéses motiváció mellett a **Balog 2.** személlyel való azonosság is fokozza. De az is elképzelhető, hogy az oklevélíró (másoló) „értelmesítette” a ritka, furcsa nevet a gyakori névalakra.

Hamar – Gyarmat 1. 1452: Johanne *Hamar*, jo. (DL. 14584). < *hamar* 'gyors, serény' (TESz., CsnSz.).

Hangya – Váncsod 1. 1497/1757: Ambrosio *Hanga*, jo. (DL. 10008); **Salánk 2.** 1509: Georgio *Hanga*, jo. (DL. 71106). < *hangya* 'szervezett közösségekben élő kis fekete, barna v. vörös rovar' (ÉKsz.²). Vs. fürgeségre v. szorgalomra utaló metaforikus elnevezés. – L. még **Hanga** (D).

Harcsa – Prügy 1. 1477/1718: Benedictus *Harcha*, jo. (DL. 16955). < *harcsa* 'ua.' (TESz.). Esetleg valamely tulajdonság (pl. jó úszó) metaforikus kifejezése. Mm: Ts, D.

Harka – Dománhida 1. 1500: Stephano *harka*, jo. (DL. 73536). < *harkály* ~ *harka* 'fakopács' (SzT., TESz.). Fecsegő természetre utaló metaforikus elnevezés (CsnSz. *Harkály*). Mm: D.

Hasznos – *Szaniszló 1.* 1500: Martino *haznos*, jo. (DL. 73536). < *hasznos* 'hasznavehető' (NySz., SzT.). Talán eredményes munkavégzésre utal (CsnSz.).

Hatujjú – *Pátroha 1.* 1521: Benedictus *hathwյw*, inq. (DL. 82582); **Devecser 2.** [1521–1526]: Petri *hathwյw*, jo. (DL. 26243). < 'hat ujjal született <személy>' (MIKESY 1966: 226, N. FODOR 2002: 66).

Havas – *Báborny 1.* 1478: Andrea *hwas* (!) [o: hawas], jo. (DL. 70985). < *havas* 'holdkörös, alvajáró' (TESz. *hó²*, NySz., EWUng.).

Hejgető – *Oros 1.* 1461: Michaelae *heygethe* [olv.: hejgeté], jo. (DL. 55705); **2.** 1461: Stephano similiter *hejgethe*, jo. (DL. 55705). < *hejgető* vsz. 'jajgató, siránkozó, panaszkodó' (OkI Sz., CsnSz.).

Herés – *Gút, Aba, Körtvélyes 1.* 1470: Andreas *Heres*, jo. (DL. 17017). < *herés* ? 'nagyfőkű, sérves' v. 'mások munkájából élő személy, ingyenélő' (vö. TESz. *here*).

Hétseggű – *Pályi 1.* 1415: Ladislao *Hethsegew*, jo. (DL. 96890). < ? *hétseggű* 'feltűnően nagy fenekű'.

Hideg – *Pályi 1.* 1415: Benedicto *Hydegh*, jo. (DL. 96890); **Salánk 2.** 1509: Blasio *Hydyegh*, jo. (DL. 71106). < *hideg* 'rideg, közömbös' (TESz., CsnSz.).

Hóka – *Pátroha 1.* 1521: Nicolaus *hokka*, jo. (DL. 82582); **2.** 1521: Valentinus *hokka*, lib. (DL. 82582). < vsz. *hóka* ~ ? *hókka* 'ősz hajú, sápadt, szőke, halvány' (TESz., CsnSz.). A *hókka* adatok nyelvjárási változatok (vö. ÚMTsz.).

Homolka – *Nagymihály 1.* 1450: Pauli *Homolka* ?, jo. (DL. 14314). < ? szlk. *homolka* 'kis kúp' (SzlovSz.). Vsz. a fej formájára vonatkozó tulajdonságnév.

Hosszú – *Lelesz 1.* [1460–1480]: Clemens *hozio*, jo. (DL. 48185); **Gút, Aba, Körtvélyes 2.** 1470: Valentinus *Hozyw*, jo. (DL. 17017); **3.** 1470: Matheus *Hozyw*, jo. (DL. 17017). < *hosszú* 'magas termetű' (NySz.).

Hős – *Lelesz 1.* [1460–1480]: Blasius *heus*, jo. (DL. 48185); **Hn. 2.** 1513: Nobilibus Nicolao *Hews*, fam., no. (DL. 86743). < *hős* 'bátor' (TESz.). Mm: Ts.

Hudák – *Vinna 1.* 1450: Ladislai *hw dak*, jo. (DL. 14314). < szl. *hudák* 'szegény, sovány' (KNIEZSA 2003²: 344).

Igaz – *Nagymihály 1.* 1450: Dyonisii *Igaz*, jo. (DL. 14314). < *igaz* 'becsületes, igazságos ember' (TESz.) v. 'való, helyes' (N. FODOR 2002: 71). Lehet szavajárási eredetű név is.

Istenes – *Tarpa 1.* 1446: Benedictus *Iftenes*, jo. (DL. 13934); **Lelesz 2.** [1460–1480]: Ladislaus *iftenes*, jo. (DL. 48185). < *istenes* 'istenfélő, jámbor, kegyes' (NySz., CsnSz.).

Istenfia – *Gút, Aba, Körtvélyes 1.* 1470: Gregorius *Istenfya*, jo. (DL. 17017). < *Isten* + *fia* összetétele (OkI Sz.). Talán hívő, nagyon vallásos ember metaforikus elnevezése (CsnSz.).

Itos – *Kérsemjén 1.* [1460–1480]: Blasio *Ithos*, jo. (DL. 56695), [1460–1480]: Blasium *itus*, jo. (DL. 56700), [1460–1480]: Blasius *Jtus*, jo. (DL. 56700). < *itos* 'iszákos, inni szerető, bort kedvelő' (TESz., OkI Sz.).

Jámbor – *Újfalú 1.* 1460: Matheo *Jambor*, jo. (DL. 55673); 1461: Matheo *Jambor*, jo. (DL. 55686); **Dada 2.** 1525: Ladislao *Jambor*, iud. (DL. 62463). < *jámbor* 'kegyes, jóindulatú, szelíd, türelmes' (TESz., CsnSz.).

Járó – *Szegegyház 1.* [1450–1470]: Petrus *Jaro*, jo. (DL. 56701). < ? *járó* 'alá s feljáró' (NySz.). Mm: Ts., E.

(Folytatjuk.)